

BİLİNÇLİ FARKINDALIK VE EMPATİK EĞİLİMİN, ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMİNE ETKİSİ: SAĞLIK YÖNETİMİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ramazan KIRIÇ*

H. İrem KALAYCI KIRLIOĞLU**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, sağlık yönetimi öğrencilerinin bilinçli farkındalıklarının ve empatik eğilimlerinin eleştirel düşünmeye etkisini incelemektir. Çalışma Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde eğitim gören Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri üzerine uygulanmıştır. Nicel araştırma deseni kullanılarak araştırmaya 103 erkek 279 kadın olmak üzere 382 kişi katılmıştır. Araştırmada Bilinçli Farkındalık, Empatik Eğilim ve Eleştirel Düşünce ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin cronbach-alpha değeri sırasıyla 0.820, 0.801 ve 0.825'dir. Araştırmada frekans analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, %27'si erkek, %73'ü kadındır. Bunların, %23,8'i 1.sınıf, %28,3'ü 2.sınıf, %24,3'ü 3.sınıf, %23,6'sı 4.sınıflarından oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, düzenli olarak sosyal aktivite yapanların empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğu, son sınıf öğrencilerinin diğerlerine göre eleştirel yeteneğin daha yüksek olduğu ve aile gelir düzeyi yüksek olanların empatik ve eleştirel yeteneğinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bilinçli farkındalık ve empatik eğilim eleştirel düşünceyi pozitif yönde etkilemektedir. Bilinçli farkındalık 1 birim artış eleştirel düşünmede 0,19'luk bir artış göstermektedir. Empatik eğilimdeki 1 birim artış eleştirel düşünmede 0,21'lik bir artış göstermektedir. İki değişken birlikte eleştirel düşüncenin %19'unu açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenciler, bilinçli farkındalık, empatik eğilim, eleştirel düşünce, sağlık yönetimi

THE EFFECT OF CONSCIOUS AWARENESS AND EMPATHIC TENDENCIES ON TENDENCIES OF CRITICAL THINKING: A RESEARCH ON HEALTH MANAGEMENT STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effect of health management students' conscious awareness and empathic tendencies on critical thinking. The study has been applied on the students of the Health Management Department of Selçuk University's Faculty of Health Sciences. 382 people, 103 males and 279 females, participated in the study using the quantitative research design. Conscious Awareness, Empathic Tendency and Critical Thinking scales have been used in the study. The Cronbach-alpha value of the scales are 0.820, 0.801 and 0.825, respectively. Frequency analysis and regression analysis were performed in the study. Of the students participating in the study, 27% are men and 73% are women. Of these, 23.8% are 1st class, 28.3% are 2nd class, 24.3% are 3rd class, 23.6% are 4th class. As a result of the research, it has been found that those who regularly engage in social activities have higher empathic tendencies, senior students have higher critical ability than others, and those with high family income have higher empathic and critical skills. In addition, conscious awareness and empathic disposition affect critical thinking positively. Conscious awareness 1unit increase shows an increase of 0.19 in critical thinking. 1unit increase in empathic tendency shows an increase of 0.21 in critical thinking. Together, the two variables explain 19% of critical thinking.

Keywords: Students, conscious awareness, empathic tendency, critical thinking, health management

* Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Sağlık Yönetimi Bölümü, Kahramanmaraş. ramazan46k@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-1116>

** Dr. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Konya. hurirkal@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-8868>

GİRİŞ

Gelişen teknoloji ve değişen yönetim tarzları sağlık ve sosyal hizmet alanını da etkilemiştir. Sağlık kurumlarında çok sayıda uzman kişilerle çalışılması ve karmaşık bir yapısının olması yöneticinin işini zorlaştırmaktadır. Tüm bu zorluklar karşısında yönetici kendisini sürekli olarak geliştirmeli ve yenilemelidir. Yöneticiler bu derece zor bir yapıyı yönetirken bazı yeteneklere sahip olmalıdır. Bu yeteneklerden bir tanesi de eleştirel düşünme yeteneğidir. Eleştirel düşünebilme; bireyler kendilerine ait düşünce süreçlerinin farkında olarak, başkalarının düşünce süreçlerini göz önünde bulundurarak, öğrendiği bilgileri pratik bilgi haline getiren ve çevresindeki olayları etkin bir şekilde anlamlandırılan planlanmış bir zihinsel süreçtir (Cüceloğlu, 1995; Kazancı, 1989). Bu tanımdan yola çıkarak eleştirel düşünme yeteneğine sahip bireylerin bilinçli farkındalığı düzeyinin ve empatik eğilimlerinin gelişmiş olması gerekmektedir. Eleştirel düşünce yeteneği yüksek olan bireyler farkındalık düzeyi de yüksek olan bireylerdir (Babahanoğlu ve Mavili 2018). Bilinçli farkındalığı yüksek bireyler ise normal ve eleştirel düşünebilme kabiliyeti yüksektir (Babahanoğlu ve Mavili 2018). Empatik eğilimin gelişmesi ise kişilerin başkalarının duygu ve düşüncelerini dikkate alarak hareket etmesini gerektirir. Yöneticilerin sağlık kurumlarında hizmet sunan ve hizmet alan bireylere karşı davranışlar son derece önemlidir. Yoğun ve karmaşık bir yapısı olan sağlık kurumlarında, yöneticilerin eleştirel düşünme, empatik eğilim ve bilinçli farkındalık yetenekleri gelişmeli ki daha etkin hizmet verebilsinler. Bu yeteneklerin gelişiminin başlangıcı ise eğitim alınan üniversitelerde başlamalıdır. Bu araştırmada, sağlık kurumlarını yönetecek olan sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bilinçli farkındalık düzeyi ve empatik eğilim düzeyinin eleştirel düşünmeye etkisi incelenmiştir. İlk olarak eleştirel düşünme, bilinçli farkındalık ve empatik eğilim kavramları açıklanmış ve daha sonra araştırma yöntemine geçilmiştir.

Eleştirme, bir olay veya konunun iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış yanlarıyla değerlendirme anlamına gelmektedir (Kaya, 1997). Eleştirmek için bilgili, donanımlı ve yetenekli olmak gerekir. Eleştirel düşünme, bilgiyi elde etme, anlayıp değerlendirme ve bilgiyi kullanma yeteneğidir (Demirci, 2002). Literatürde eleştirel düşünmenin birçok tanımı yapılmıştır. Enis (2013)'e göre eleştirel düşünme, birey ne yapacağına ve neye inanacağına karar vermesine odaklanarak, akıl ve mantık çerçevesinde yansıtıcı düşünmesidir. Cüceloğlu (1995) ve Kazancı (1989)'a göre, birey kendi düşüncesinin farkında olarak, başkalarının düşünce sürecini göz önünde bulundurup, çevresindeki olayları anlamlandırma ve değerlendirmeyi amaç edinen zihinsel bir süreçtir. Görüldüğü gibi eleştirel düşünce bir konu ve bir olay karşısında, bireyin durumlar hakkında hemen karar vermeyip sorgulayıcı bir tavırla yaklaşmasını ele almaktadır. Eleştirel düşünebilen yöneticiler, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilen, farklılıkları ve benzerlikleri yakalayan, verilen bilgileri anlamlandırılan, analiz eden ve bir çıkarımda bulunabilen kişilerdir (Bıyıklı ve ark., 2008; Çorapçıgil, 2014; Kayıntı 2011). Eleştirel düşünme becerisi ve eğilimi gelişmiş bir birey zamana ve mekâna göre uygun sorular sorar, gerekli bilgiyi toplar ve düzenler ve bu bilgiye dayanarak mantıklı çıkarımlarda bulunur (Uzuntiryaki-Kondağcı ve Çapa-Aydın 2013). Eleştirel düşünmekten yoksun kişiler neyi niçin yaptıklarının ayırımına gidemeyebilirler (Hamarta, 2003). Eleştirel düşünme bireyleri doğru olmayan iddia ve düşüncelerden uzak durmasını sağlar (Uçan ve ark., 2008). Eleştirel düşünme yeteneği yüksek olan bireyler ne yaptığının farkındadır. Bu bireylerin farkındalık bilinci de yüksektir. Bu özellik bireylere profesyonellik kazandırır (Mavili-Aktaş, 2011). Dolayısıyla bilinçli farkındalığı yüksek ve aklını nasıl kullanacağını bilen her birey gerek eleştirel gerekse normal düşünebilme kabiliyetine sahiptirler (Babahanoğlu, 2016). Kamu veya özel kurumlarda çalışan bireylerin eleştirel bakış açısı ve becerisi geliştirmek zorundadır (Kökdemir, 2012). Bu kurumlarda özellikle yönetici pozisyonunda çalışacak kişiler için bu bakış açısı daha da önemli olmaktadır. Yöneticilerin astlarına, üstlerine, meslektaşlarına veya kendisinden hizmet alan kişilere karşı daha etkili bir şekilde ilişki kurabilmesi için bu yeteneği arttırması gerekmektedir.

Bilinçli farkındalık, içinde bulunulan anı olduğu gibi kabul edip farkında olmasıdır (Mark, Williams ve Kabat-Zinn, 2013, s. 19). Geçmişte yaşanmış olan veya gelecekte yaşanması muhtemel olan olayların etkisi altında kalmadan şimdiki anı kabullenme durumudur (Bishop ve ark, 2004). Şimdiki zamana kasıtlı olarak katılabilme durumudur (Coffey ve Hartman, 2008). Louca'ye (2003) göre bilişsel farkındalık; bilmeyi, algılamayı, anlamayı ve hatırlamayı kapsıyorsa, o zaman bilişsel

farkındalık kişinin kendi algılamasını anlamasını ve hatırlamasını düşünmesini kapsar. Bilinçli-farkındalık halinde birey dikkatini an be an nereye yöneldiğinin ve zihninin ne ile meşgul olduğunun farkındadır (Cengiz ark, 2016). Bu farkındalık bireyin olaylara karşı nasıl bir tavır sergileyeceğini etkiler. Eğer o anda olan olaylarla ilgili farklı fikirler içinde veya dikkat dağıtıcı düşünceler içinde oluyorsak bu bilinçsizliğin göstergesidir. Bilinçli farkındalığı yüksek olan bireylerin olaylara bakış açısı farklıdır. Zihinsel aktivitelerin farkında olurlar ve dikkatini toplayarak kontrol edip olaylara o şekilde yaklaşırlar (Karabacak ve Demir 2017). Brown (1978) bilinçli farkındalığı üç boyutta ele almıştır. Bunlar; planlama, denetleme ve düşünmeyi gözden geçirme olarak tanımlamıştır. Aslında yöneticilerin işlerinden olan bu terimler yöneticilik eğitimi alan öğrenciler içinde önemli bir kavramdır. Bu yeteneğin gelişmesi sağlık sektöründe yöneticilik yapacak öğrenciler için önemlidir. Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin bu yeteneğini geliştirecek programlar yapılması ve eğitimler verilmesi gerekmektedir.

Empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini anlaması durumudur (Badea ve Pana, 2010). Empati karşısındaki kişinin duygularını anlaması durumudur yaşama durumu değildir. Olaylara ve durumlara diğer kişinin bakış açısı ile bakma durumudur (McAllister ve Irvine, 2002). Sağlık hizmetlerinde de empatik eğilim önemli bir kavramdır. Bu alanda ders alan öğrencilerin bu konuda kendini geliştirmesi gerekmektedir. Sağlık kurumlarında empatik eğilim oluşturularak verilen hizmetin, hem kuruluşa hem de hizmet alan insanlara katkısı yüksektir. Empati oluşturularak verilen hizmet maliyetleri dolaylı olarak etkilemektedir. Hastaneye gelen hastalara gösterilen tavır ve hareketler o hastanenin tercih edilmesinde önemli bir katkı sağlamaktadır. Empatik tavırla yaklaşım bu konuda önemlidir. Sağlık hizmetlerinde çalışacak öğrencilerin bu konuda eğitilmesi ve verilen derslerde bu konuya dikkat çekilmesi gerekmektedir. Yönetici pozisyonunda çalışacak kişilerin bulunduğu durumun farkına varıp, olaylar veya durumlar karşısında empatik eğilim gösterip, eleştirel bakış açısıyla bir yaklaşım sergilemelidirler. Hem sağlık sektöründe çalışmak hem de yönetici olmak bu üç kabiliyetin gelişmesini gerektirir.

Bu araştırmada, sağlık sektöründe çeşitli pozisyonlarda çalıştırılmak üzere eğitim alan sağlık yönetimi lisans öğrencilerinin bilinçli farkındalık ve empatik eğilim düzeylerinin eleştirel düşünce üzerindeki etkisi incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma deseni

Yapılan literatür taramalarında araştırma tipleri amaçlar doğrultusunda ikiye ayrılır. Bunlardan biri temel (nitel) araştırma diğeri ise uygulamalı (nicel) araştırma tipidir (Büyüköztürk ve ark 2013). Nicel araştırmalar genellikle gerçekler ve duyguların ayrımının yapıldığı çalışmalar olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla böylesi çalışmalar nicel verilerin toplanılması ve analizinin yapılması bir zorunluluktur (Büyüköztürk ve ark, 2013). Bu araştırma tanımlayıcı nitelik taşıyan bir araştırmadır. Araştırmada nicel araştırma deseni kullanılmıştır.

Çalışma grubu

Çalışma Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde eğitim gören öğrenciler üzerine uygulanmıştır. Araştırmaya sağlık yönetimi öğrencileri dâhil olmuştur. Araştırmanın evreni 560 kişiden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi amacıyla Altunışık ve ark (2012) tarafından oluşturulmuş kolayda örneklem tablosundan faydalanılmıştır. 560 kişilik evrene karşılık 234 kişilik örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmüş ve 382 kişi çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırmada kolayda örneklem yöntemi uygulanmıştır.

Veri toplama araçları

Anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırmaya katılanların sosyo-demografik özellikleri yer almaktadır. İkinci bölümde; Akbıyık (2002) tarafından güvenilirlik ve geçerliği yapılmış 30 maddelik likert tarzı sorulardan oluşan "Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliği, Cronbach alfa katsayısı ile 0,825 olarak tespit edilmiştir. Üçüncü bölümde; Empatik Eğilim Ölçeği yer almaktadır. Empatinin duygusal bileşenini ve bireylerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla Kaya ve Çolakoğlu (2015)

tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 13 maddelik likert tarzı sorulardan oluşur. Ölçeğin iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliği, Cronbach alfa katsayısı 0,801 olarak tespit edilmiştir. Dördüncü bölümde ise, Özyeşil ark (2011) tarafından güvenilirlik ve geçerliliği yapılmış 15 maddelik tek boyutlu likert tarzı sorulardan oluşan "Bilinçli Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 15 madden oluşup tek boyutludur. Cronbach alfa katsayısı 0,820 ile olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerin analiz bölümünde ilk önce verilerin normal dağılımına uygunluğuna bakılmıştır. Daha sonra parametrik testlerden bağımsız gruplarda t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Bilinçli farkındalık ve empatik eğilimin eleştirel düşünmeye etkisini göstermek için regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	279	73
Erkek	103	27
Sınıf		
1.sınıf	91	23,8
2.sınıf	108	28,3
3.sınıf	93	24,3
4.sınıf	90	23,6
Aile Gelir Durumu		
0-2000	154	40,3
2001-3000	110	28,8
3001-Üzeri	118	30,9
Sosyal Aktivite		
Yok	144	37,7
Var	238	62,3

n=382

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcıların %73’ü kadın olup %28’i 2.sınıf öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %40’ının ailesinin geliri 0-2000 lira arasındadır. Son olarak katılımcıların %62’si sosyal aktivite gerçekleştirdiklerini bildirmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların demografik değişkenlere göre bilinçli farkındalık, empatik eğilim ve eleştirel düşünme ortalamalarının karşılaştırılması

Bağımsız Değişken	n	Bilinçli Farkındalık (Ort±S.S.)	Empatik Eğilim (Ort±S.S.)	Eleştirel Düşünme (Ort±S.S.)
Cinsiyet				
Kadın	279	3,74±0,81	2,06±0,51	2,30±0,46
Erkek	103	3,76±0,93	2,09±0,55	2,37±0,44
t		-0,222	-0,476	-1,396
p		0,824	0,634	0,164
Düzenli Olarak Sosyal Aktivite				
Yok	144	3,73±0,89	1,94±0,51	2,27±0,46
Var	238	3,76±0,82	2,14±0,51	2,35±0,46

	t	-0,349	-3,576	-1,704
	p	0,727	<0,001	0,089
Sınıf				
1.Sınıf	91	3,78±0,79	1,98±0,51	2,25±0,51
2.Sınıf	108	3,84±0,72	2,08±0,48	2,23±0,42
3.Sınıf	93	3,82±0,81	2,07±0,56	2,27±0,44
4.Sınıf	90	3,53±1,03	2,13±0,53	2,55±0,40
F		2,135	1,158	10,081
p		0,056	0,326	<0,001
Fark Grupları				4 > 1, 2, 3
Ailenizin Gelir Durumu				
0-2000 ¹	154	3,72±0,79	2,01±0,50	2,31±0,46
2001-3000 ²	110	3,72±0,79	1,97±0,48	2,24±0,45
3001 ve Üstü ³	118	3,81±0,97	2,03±0,56	2,41±0,44
F		0,479	4,561	4,358
p		0,620	<0,011	<0,013
Fark Grupları			2<3	1, 2 < 3

n=382 p<0,05

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetine göre bilinçli farkındalık ($t=-0,222$; $p>0,05$) empatik eğilim ($t=-0,476$; $p>0,05$) ve eleştirel düşünme ($t=-1,396$; $p>0,05$) puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Katılımcıların düzenli olarak sosyal aktiviteye katılım durumları ile bilinçli farkındalık ($t=-0,349$; $p>0,05$) ve eleştirel düşünme ($t=-1,704$; $p>0,05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yok iken empatik eğilim ($t=-3,576$; $p<0,05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Düzenli olarak sosyal aktiviteye katılanların puan ortalamaları anlamlı bir şekilde yüksektir. Katılımcıların sınıf düzeyleri ile bilinçli farkındalık ($F=2,135$; $p>0,05$) ve empatik eğilim ($F=1,158$; $p>0,05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yok iken eleştirel düşünme ($F=4,358$; $p<0,05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. 4.sınıftaki öğrencilerin eleştirel düşünme puan ortalamaları, 1., 2. ve 3.sınıfa giden öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Katılımların ailelerin geliri ile bilinçli farkındalık ($F=0,479$; $p>0,05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yok iken empatik eğilim ($F=4,561$; $p<0,05$) ve eleştirel düşünme ($F=4,358$; $p<0,05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ailesi 3001 lira ve üstü gelire sahip olan katılımcıların empatik eğilim puan ortalamaları, ailesi 2001-3000 lira gelire sahip olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Ek olarak ailesi 3001 lira ve üstü gelire sahip olan katılımcıların eleştirel düşünme puan ortalamaları, ailesi 0-2000 ve 2001-3000 lira gelire sahip olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Tablo 3. Bilinçli farkındalık ve empatik eğilimin eleştirel düşünme eğilimine etkisini gösteren regresyon analizi

	B	S.e	β	t	p
(Sabit)	2,625	131		20,048	0,001
Bilinçli Farkındalık	0,196	0,025	,360	7,780	0,001
Empatik Eğilim	0,211	0,041	,238	5,143	0,001

$R^2=0,191$ $R=0,438$ $F=44,860$ $p<0,05$, Modelin regresyon denklemi $Y=2,62+0,19X$ ve $Y=2,62+0,21X$

Tablo 3'de görüldüğü üzere bilinçli farkındalık ve empatik eğilimin eleştirel düşünme eğilimine istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir ($\beta = 0.60$, $\beta = 0.238$, $p<0,05$).

Bilinçli farkındalıktaki 1 birim artış eleştirel düşünmede 0,19 puanlık bir artışa karşılık gelmektedir. Empatik eğilimdeki 1 birimlik artış eleştirel düşünmede 0,21'lik bir artışa karşılık gelmektedir. İki değişken birlikte eleştirel düşüncenin %19'unu açıklamaktadır.

TARTIŞMA / SONUÇ ve ÖNERİLER

Bilinçli farkındalık ve empatik eğilim eleştirel düşünmeyi pozitif yönde etkilemektedir. Öğrencilerin bilinçli farkındalığı ve empatik eğilimi arttıkça eleştirel düşünme yeteneği de artmaktadır. Öztürk (2018) tarafından yapılan araştırmada benzer sonuç çıkmıştır. Sosyal hizmet öğrencilerinin bilinçli farkındalığı ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelendiği bir araştırmada eleştirel düşünme ile bilinçli farkındalık arasında anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki elde edilmiştir (Babahanoğlu ve Mavili, 2018). Ek olarak empatik eğilim ve eleştirel düşünme arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya koyan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Gül, 2019; Ayvaz, 2018; Erduran, 2018; Gülle, 2015; Özpulat ve Bilgen-Sivri, 2014).

Genelde tüm alanlarda özelde ise sağlık sektöründe başarılı bir uygulamadan bahsedilmesi için uzmanların eleştirel düşünmeye sahip olması gerektiği üzerinde durulmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2014). Eleştirel düşünme ile birtakım hususların ötesine bakabilmeyi sağlayabilmektedir. Bilgiye bakışta farkındalık kazandırması ve aydınlatıcı olması en önemli özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda eleştirel düşünmenin özgürleştirici bir tarafı da bulunmaktadır (İçağasioğlu-Çoban ve Buz, 2008). Eleştirel düşünme, bir sonuçtan ziyade süreç olarak değerlendirilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2014). Eleştirel düşünemeyen bir uzmanın rutinleşmiş uygulamalar gerçekleştireceği ve rutinleşmiş kararlar almaktan öteye geçemeyeceği, yaratıcı çözümler üretmeyeceği belirtilmektedir (Kırlıoğlu, 2020; Kırlıoğlu, 2019; Adams ve ark., 2015; Burke ve Dalyrple, 2015; Thompson, 2013). Özellikle ortaya çıkan sorunların yapısal nedenlerini anlayabilmenin eleştirel düşünme ile bağlantılı olduğu (İçağasioğlu-Çoban ve Buz, 2008), sorunların yapısal nedenlerini anlayamayan bir uzmanın da çözümlerinin de günü kurtarmaktan öteye geçemeyeceği söylenebilir.

Eleştirel düşünme yeteneği yüksek olan öğrencilerin akademik başarıları da yüksektir (Akbıyık, 2002; Ip ve ark., 2000; Adams ve ark., 1999). Çubukçu'ya göre "soru soran, neden arayan, varsayım oluşturup bunları sınavan, sonuçlar üzerinde düşünen, çıkarımda bulunan, yeni kanıtlar araştıran ve gerekli durumlarda fikrini gözden geçirerek ön yargısız düşünebilen bireyler, eleştirel düşünür" olarak tanımlanabilir (Çubukçu, 2012). Bilim, teknoloji ve tıp alanında hızlı gelişmelerin yaşandığı bir çağda özellikle de sağlık sektörü yöneticilerinin hızlı düşünüp doğru karar vermesi gerekmektedir (Özer, 2002). Bu kararları verirken yaptıklarının farkına varıp eleştirel düşünme yeteneğinden taviz vermeden karar almalıdır. Bu alanlarda çalışacak bireylerin eğitimlerini alırken bu noktalar üzerine yoğunlaşmalıdır. Eleştirel düşünme kabiliyeti arttıracak eğitimler verilmeli ve kurumların müfredatları desteklenmelidir. Bu araştırmada sağlık sektöründe çalışacak olan sağlık yönetimi bölümü öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmanın daha geniş kitlede ve sağlık alanında çalışacak diğer bölümlerde okuyan öğrencilere de yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, M. H., Whitlow, J. R., Stover, L. M. ve Johnson, K. W. (1999). A longitudinal evaluation of baccalaureate students' critical thinking abilities. *Journal of Nursing Education*. 38, (3), 139-141.
- Adams, R., Dominelli, L. ve Payne, M. (2015). Eleştirel bir sosyal anlayışına doğru. Adams, R., Dominelli, L., Payne, M. (Ed.). *Sosyal hizmet temel alan ve eleştirel tartışmalar* içinde. Ankara: Nika Yayınevi.
- Akbıyık, C. (2002). *Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

- Ayvaz, M. (2018). *Beden eğitimi ve spor, müzik ve resim-iş bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının empati kurma ve eleştirel düşünme düzeylerinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Babahanoğlu, R., Mavili, A. (2018). Sosyal hizmet öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Konya Örneği). *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1) 90-113.
- Badea, L. ve Pana, N.A. (2010). The role of empathy in developing the leader's emotional intelligence. *Theoretical and Applied Economics*, 17 (543), 69-78.
- Bıyıklı, C., Veznedaroğlu RL., Öztepe, B., Onur, A. (2008). *Yapılandırıcılığı nasıl uyguluyoruz?*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve iletişim A. ğ., 1. Baskı, 10-248.
- Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N. D., Carmody, J.,& Devins, G. (2004). Mindfulness: A proposed operational definition. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11(3), 230-241.
- Brown, A. L. (1978). Knowing when, where and how to remember. A problem of metacognition. In R. Glaser (Ed.). *Advances in instructional psychology*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Burke, B., Dalrymple, J. (2015). Eleştirel müdahale ve güçlendirme. Adams, L. D., Payne, M. (Ed.). *Sosyal Hizmet: Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Çakmak E., Akgün, ÖE., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cengiz, R., Serdar, E., Konuk, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalık ve girişimcilik düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (4), 1320-1328.
- Coffey, K. A., & Hartman, M. (2008). Mechanisms of action in the inverse relationship between mindfulness and psychological distress. *Complementary Health Practice Review*, 13(2), 79-91.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İyi düşün doğru karar ver*. Onuncu baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çorapçığıl, A. (2014). *Öz değerlendirme destekli fizik laboratuvar uygulamalarının üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çubukçu, Z. (2012). *Düşünme becerileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirci, C. (2002). Eleştirel düşünme. [http://www.epo.hacettepe.edu.tr/ eleman/yayinlar/elestirel-dusunme.doc](http://www.epo.hacettepe.edu.tr/eleman/yayinlar/elestirel-dusunme.doc). Erişim tarihi, 21 Nisan 2015.
- Ennis RH, (2013). Critical thinking across the curriculum (CTAC). OSSA Conference Archive 10, University of Windsor, 1-16.
- Erduran, M. M. (2018). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu ile fen fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Gül, Ö. (2019). *Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri, empatik eğilimleri ve karar verme düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Gülle, M. (2015). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bölümlerine göre eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Hamarta, E. (2003). Eleştirel düşünme. Murat, A. (Ed.) *Eğitime Yeni Başlıklar içinde* (ss. 121-126) Konya: Mikro Yayınları.
- Ip, W., Lee, D., Lee, I., Chau, J., Wootton, Y. ve Chang, A. (2000). Dispositions toward critical thinking: A study of Chinese undergraduate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 32, 84-90.
- İçağasıoğlu-Çoban, A., Buz, S. (2008). Eleştirel teori: Gelişimi, kabulleri ve sosyal hizmette kullanımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 19(1), 71-89.
- Karabacak, A., Demir, M. (2017). Özerklik, bağlanma stilleri, bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 271-291.
- Kaya, B. ve Çolakoğlu, Ö. M. (2015). Empati düzeyi belirleme ölçeği (EDBÖ) uyarılama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 17-30.
- Kayıntu, A. (2001). *Vocabulary teaching and learning through learning styles*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Kazancı, O. (1989). Eğitimde ne düşünmek mi nasıl düşünmek mi? *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 14, (145), 19-24.
- Kırlioğlu, M. (2019). Güçler temelli yaklaşım ve güçlendirme: Kolektif kimlik, bilgi-beceri, benlik kavramı, eleştirel farkındalık, harekete geçme. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2248-2277.
- Kırlioğlu, M. (2020). Sosyal hizmet uzmanlarının kişisel ve mesleki güç algılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 174-202.
- Kökdemir, D. (2012). Üniversite eğitimi ve eleştirel düşünme. *PĞVOLKA*, 21(7), 16-20.
- Louca, (2003). The concept and instruction of metacognition. *Teacher development*, 7(1), 9-30.
- Mavili Aktaş, A. (2011). Profesyonelliğin gelişimi kimi etik tartışmalar. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2011, 50. Yılında Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi: Sorunlar, Öncelikler ve Hedefler. *Bildiriler Kitabı*, 73-80.
- McAllister, G. F., & Irvine, J. J. (2002). The role of empathy in teaching culturally diverse students: A qualitative study of teachers' beliefs. *Journal of Teacher Education*, 53(5), 433-443.
- Özer, N. (2002). Kritik düşünme. *A.Ü. Hemşirelik Yükseköğretim Dergisi*, 5(2), 63-67.
- Özpulat, F., Bilgen-Sivri, B. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ve eleştirel düşünme becerileri. *SSTB International Refereed Academic Journal of Sports, Health & Medical Sciences*, 12(4), 31-49.
- Öztürk, Y.E., Kıracı, R., Doğru, B. (2018). selçuk üniversitesi öğrencilerinin empatik eğilimlerinin eleştirel düşünceye etkisinin incelenmesi. 2nd International 12th National Congress on Health and Hospital Administration, 1558-1567.
- Özyeğil, Z., Arslan, C., Kesici, G., Deniz, ME, (2011). Bilinçli farkındalık ölçeği'ni Türkçeye Uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(160), 224-35.
- Sheafor, B., Horejsi, C. (2014). *Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve uygulamada sosyal hizmeti anlamak*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Uçan Ö., Taşçı S., Ovayolu N, (2008). Eleştirel düşünme ve hemşirelik. Elazığ, Fırat Üniversitesi, *Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3, 17-27.
- Uzuntiryaki-Kondakçı, E., Çapa-Aydın, Y. (2013). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin bilinçüstü düzenleme becerileri ve kimya öz yeterlikleri ile yordanması. *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri Dergisi*, 661-70.
- Williams, J., Mark, G. & Kabat- Zin, J. (2013). *Mindfulness: Diverse perspectives on its meaning, origins and applications*. New York: Routledge.

Extended Abstract

Developing technology and changing management styles have also affected the health field. Working with a large number of experts in health institutions and having a complex structure make it difficult for the manager. In the face of all these challenges, the manager must constantly improve and renew himself/herself. Managers must have some skills in managing such a difficult structure. These abilities are critical thinking, conscious awareness and empathic tendency. In this study, the effect of conscious awareness and empathic tendencies of health management students on critical thinking has been examined. The literature part of the research comprises firstly critical thinking, secondly conscious awareness and finally empathic tendency concepts. Criticism refers to the evaluation of good or bad, right or wrong aspects of an event or subject. To criticize, you need to be knowledgeable, equipped and capable. Critical thinking is the ability to acquire, understand and evaluate and use information. There are many definitions of critical thinking in the literature. Critical thinking is reflective thinking within the framework of reason and logic, focusing on the individual, deciding what to do and what to believe. The individual is aware of his / her own thought and is in a mental process to make sense and evaluate the events around him / her by considering the thought process of others. It is understood that critical thinking is a subject and an event, the individual does not make a decision about the situations immediately and approaches with a questioning attitude. Conscious awareness is the acceptance and awareness of the present moment. It is a state of acceptance of the present moment without being influenced by events that happened in the past or are likely to occur in the future. It connotes deliberate participation in the present tense. If cognitive awareness involves knowing, perceiving,

understanding, and remembering, then cognitive awareness involves thinking and understanding one's own perception. Empathy is when a person understands one's feelings and thoughts by putting himself/herself in his/her place. Empathy is the state of understanding the other person's feelings, not the state of living. It is the case of looking at events and situations from the perspective of the other person. Empathic tendency is also an important concept in health services. Students taking courses in this field should improve themselves on this subject. Empathic tendency in health institutions has been created and the contribution of the service to both the organization and the people receiving the service is high. In literature surveys, research types are divided into two in line with the objectives. One of them is basic (qualitative) research and the other is applied (quantitative) research type. Quantitative research can often be described as studies that distinguish between facts and emotions. Therefore, it is a necessity to collect and analyze quantitative data. Quantitative research is also conducted to cover entire feelings and thoughts about any subject. This research is descriptive. Quantitative research design was used in the study. The study has been carried out on students studying at the Faculty of Health Sciences of Selçuk University. Health management students have been included in the study. The universe of the research consists of 560 people. In order to determine the sample size, the convenience sample table created by Altunışık et al. (2012) has been used. The sample size of 234 people has been found to be sufficient for a population of 560 people and 382 people have been included in the study in which the convenience sampling method has been used. The questionnaire consists of four parts. In the first part; the socio-demographic characteristics of the participants of the research are included. In the second part; the "Critical Thinking Disposition Scale", which consists of 30-item Likert-style questions, whose reliability and validity was tested by Akbıyık (2002), has been used. The reliability of the scale in terms of internal consistency has been determined as 0.825 with the Cronbach alpha coefficient. In the third part; empathic Tendency Scale is included. It was developed by Kaya and Çolakoğlu (2015) to measure the emotional component of empathy and individuals' empathy potential in daily life. The scale consists of 13-item Likert style questions. The reliability of the scale in terms of internal consistency and the Cronbach alpha coefficient have been determined as 0.801. In the fourth part, the "Conscious Awareness Scale", which consists of one-dimensional Likert-style questions with 15 items, whose reliability and validity was verified by Özyeşil et al (2011), has been used. The scale consists of 15 items and is unidimensional. Frequency analysis and regression analysis have been performed in the study. Of the students participating in the study, 27% are men and 73% are women. Of these, 23.8% are 1st class, 28.3% are 2nd class, 24.3% are 3rd class, 23.6% are 4th class. As a result of the research, it has been found that those who regularly engage in social activities have higher empathic tendencies, senior students have higher critical ability than others, and those with high family income have higher empathic and critical skills. In addition, conscious awareness and empathic disposition affect critical thinking positively. Conscious awareness 1 unit increase shows an increase of 0.19 in critical thinking. 1 unit increase in empathic tendency shows an increase of 0.21 in critical thinking. Together, the two variables explain 19% of critical thinking.